

Kayseri/Talas'ta Söylenen Bilmeceler

Mehmet Âli YABGU

Derlediğimiz bilmecelerin -nesir olmakla birlikte- yüzde 93-94'ü manzumdur. Bu durumda çevre halkının bedii zevkini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Altmışaltı tane derlediğimiz bilmecelerden dört tanesi nesir, altmışiki tanesi manzumdur. Manzum olanlar geleneksel hece ölçüsü dışında 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 hece ölçüleri kullanılmıştır. Bu ölçüler bazılarında düzenli, bazılarında düzensiz bir karakter arzeder. Manzum olanlar şekil bakımından onbir tanesi beyit, kırkiki tanesi dörtlük, sekiz tanesi üçlük, bir taneside beşliktir. Derleyebildiğimiz bilmecelerin bir, iki cevaplı olmakla birlikte, her mısraının bir cevabı olan, muamma tarzına yakın bir üslûp kullanılması bakımından da ayrıca bir özellik vardır.

Derleyebildiğimiz bilmeceleri cevaplarına göre bilinen tasnif metoduna göre şöyle sıralıyabiliriz :

- 1 — İnsan ve insan organlarıyla ilgili bilmeceler;
Diş, dil, kulak - küpe, sümük - el.
- 2 — Hayvanlar ve hayvanî ürünlerle ilgili bilmeceler;
Sıçan (fare), kaplumbağa, katır, kaurunca, keçi, balık, tazi, tavşan, yılan, yumurta katır.
- 3 — Bitki ve bitki ürünleriyle ilgili bilmeceler;
Asma-üzüm, ceviz, ekin (buğday), fasulye, gilaboru, iğde, incir, kabak, karpuz, kiraz, limon, mercimek, nar, nohut, patlıcan, pırasa, salatalık, suvan, zeytin.
- 4 — Tabiat ve tabiat olaylarıyla ilgili bilmeceler;
Buz, güneş, cemre, duman - ateş, kırıcı (dolu), rüzgâr, su, toprak, yıldız.
- 5 — Eşyalarla ilgili bilmeceler;
Ambar, bezir çiresi, çorap, düdük - kaval, göynek, kama, saat, soba sü-

pürge, tüfek yayın (toprak seramik-ten)

- 6 — Ölüm ve dinle ilgili bilmeceler;
Cenaze, mevta (özü), ölü.
- 7 — Mekânla ilgili bilmeceler;
Camiî, çeşme, kapı.
- 8 — Ulaşım vasıtalarıyla ilgili bilmeceler;
Kağrı, tiren.
- 9 — Diğer konularla ilgili bilmeceler;
İsim, para, uyku.

METİNLER

Sekiz ayağı var canı yok
Boğazlasam dahi kanı yok

AMBAR

Ana beni ağlatma
Kanımı yere damlatma
Gün gelir kesilirim
Gün gelir asılırım
Günüm gelir ölürüm

ASMA - ÜZÜM

Firi firik
Burnu yirik

BEZİR ÇIRASI

Gümüştten bir kale gördüm
Habsolunmuş anda ab
Attı zerrin topunu
Yıktı kaleyi hep

BUZ - GÜNEŞ

Bir acaib nesne gördüm
Senede bir defa gelir
Başı üçtür payı beştir
Ne mahluktur kim bilir

CEMRE

Birisi gider semaya
Birisi ummane hep
Birisini seyreyledim
Hak ile yeksan olur

CEMRE

Yer altında kilifli sandık

CEVİZ

Abdest alır namaz kılmaz
Cemaatten geri kalmaz

CENAZE

Benim bir gelinim var Gelenin gidenin eline su döker	ÇEŞME	Dam ardında dana bağı Boynuzları kökô bağı	KABAK
Kılı ağzını açtı Çıplak içine kaçtı	ÇORAP	Altı tahta üstü tahta İçinde bir kara softa	KABLUMBAĞA
Ezildik bizildik Bir araya dizildik	DİŞ	Dağdan gelir takır takır Eve gelir kilim dokur	KAĞNI
Altı tahta üstü tahta İçinde bir kanlı kahbe	DİL	Armit aşladım alıca Bir kuş vurdum delice Ne armuda benzer ne alıca	KATIR
Kara öküzüm gitti gelmez Sarı öküzüm yattı kahmaz	DUMAN - ATEŞ	Altı tahta üstü tahta İçinde bir kanlı sahte	KAMA
Fili fillice Kuş dillice Saz benizli Sekiz gözlü	DÜDÜK - KAVAL	Karşıdan baktım bir tane Yanıma vardım bin tane	KARINCA
Hautlar hautlar İnsanı yiyen kurtlar Tırnağından su içer Tepesinde yumutlar	EKİN (Buğday)	Allah yapar yapısın Demir açar kapısın	KARPUZ
Samır kürkü giyersin Tıkır tıkır gidersin Sen bir beğ oğlusun Niçin yaya gidersin	SIÇAN (Fare)	Göğçe biter Yerde yatar	KARPUZ
Alaca bulaca Serptim yamaca	FASULYE	Dağdan gelir hık Taştan gelir hık Baş püsküllü Eniştem gelir hık	KEÇİ
Hanım uyandı cama dayandı Cam kırıldı kana boyandı	GİLİBORU	Girenin elini öper Çıkanın elini öper	KAPI
Dalı aşşağı Başı yuharı	GÖYNEK	Sarı ile başladım Kırmızı ile bitirdim	KIRAZ
Kırmızı dükkan içinde Uncu dükkanı var Uncu dükkanı içinde Kütükcü dükkanı var	İĞDE	Önce beyaz kar gibi Sonra kırmızı kan gibi	KIRAZ
Yüzü deri İçi darı	İNCİR (Yemiş)	Dam üstünde Ali oynar Oynama dirim gine oynar	KIRCI (Dolu)
Onsuz hiçbir sel olmas	İSİM	Sarp kaya üzerinde Kıvrım bahar yuvası	KULAK
		Etten kantar Altın tartar	KULAK - KÜPE

Finicik fıcıcık
İçi tolu tursucuk

LİMON

Ana ne gece olur ne gündüz
Yiyip içmez
Uyuyup uyanmadan avaradur

MEVTA (Ölü)

Fini fini
Küçük sini

MERCİMEK

Çarşudan aldım bir tane
Eve geldim min tane

NAR

Fini fini finnarice
Burnu da var arice

NOHUT

Er durur avrat değil
Avrat durur er değil

ÖLÜ

İte atsan it yemez
Kurda atsan kurt yemez
Yaptığım hiçbir şey yapmaz

PARA

Alçak boylu
Kadife donlu
Yer altında dedenin sakalı

PIRASA

Reşberin ihtiyacı
Elle tutulmaz
Gözle görülmez

RÜZGÂR

Çit çitin ağacı has gülden
Gilabudun ağacı har gülden

SAAT

Hezara gelir hezara gider
Anası kırk günlük iken
Yavrusu pazara gider

SALATALIK

Sıkı sıkı teknesi
Topuk sıkıştırması
Yaren alıştırması

SOBA

Gelişi aslan gibi
Yayılr hasır gibi
Durur sultan gibi

SU

Benim bir gelinim var
Yedi kattan elbisesi var

SUVAN

İki dereeden su gelir
Beş kardeşi karşı varur

SÜMÜK - EL

Hak dedim, huk dedim
Get suruya yat dedim

SÜMÜK

Het dedim hüt dedim
Var şuraya yat dedim

SÜPÜRGE

Sıra sıra odalar
Birbirini kovalar

TİREN

Uzunluğu organ gibi
Genişliği yorgan gibi

TİREN

Dağda takılar

TÜFEK

Suda Çırpılar

BALIK

Arşın ayaklı

TAZI

Burma bıyıklı

TAVŞAN

Tükenmezden aldım

TOPRAK

Üremeze yüklettim

KATIR

Uykusuzdan geçirdim

SU

Satılmaza harcadım

CAMİ

Çarşudan alınmaz

Mendile konmaz

Bundan da tatlı

Hiç birşey olmaz

UYKU

Ağzı var ah ah

Deligi var mizzov

Zartada zırtov

YAYIK (Seramikten)

Yer altında yağlı kamış

YILAN

Akşam atarım

Sabah batarım

YILDIZ

Pişirirsen aş olur

Pişirmezsene kuş olur

YUMURTA

Ağaç üstünde

Kara Fatma

ZEYTİN

Yüzü katkı

İçi kütük

ZEYTİN